

2. Alvarez R. M., Hall T. E., Trechsel A. H. Internet Voting in Comparative Perspective: The Case of Estonia. *PS: Political Science & Politics*. 2009. Vol. 42, no. 03. P. 497–505.

URL: <https://doi.org/10.1017/s1049096509090787>. (дата звернення: 14.05.2022).

3. Bundesverfassungsgericht - Presse - Verwendung von Wahlcomputern bei der Bundestagswahl 2005 verfassungswidrig. *Bundesverfassungsgericht - Startseite*.

URL: <https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2009/bvg09-019.html>. (дата звернення: 14.03.2024).

4. Council of Europe. The perspective of the electoral complaints in electronic format is being opened in the Republic of Moldova - Electoral assistance - www.coe.int. *Electoral assistance*. URL: <https://www.coe.int/en/web/electoral-assistance/-/the-perspective-of-the-electoral-complaints-in-electronic-format-is-being-opened-in-the-republic-of-moldova>. (дата звернення: 14.03.2024).

Стромець Максим

Здобувач другого рівня вищої освіти,
ННІ економіки і права, кафедра менеджменту та державної служби.
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ГОЛОСУВАННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Цифрова трансформація демократичних процесів в українському суспільстві, а також бойові дії на території нашої країни актуалізували проблему можливості проведення виборчого процесу під час дії правового режиму воєнного стану.

Еміграція значної частини українців через повномасштабне вторгнення РФ, тимчасово окуповані території та занепокоєння щодо безпеки електронних виборів ставлять під сумнів правомірність і прозорість народного волевиявлення. Це все може негативно вплинути на рівень довіри громадян до результатів такого голосування.

У будь-якому разі запровадження системи електронного голосування під час проведення майбутніх виборів в Україні постає об'єктивною потребою громадянського суспільства у зв'язку з необхідністю розвитку демократичних інститутів відповідно до нових вимог післявоєнного відновлення. Оскільки проведення виборів в умовах воєнного стану є неможливим, згідно з Конституцією України та ЗУ «Про правовий режим воєнного стану», важливо

розглянути перспективи електронного голосування та основні загрози, які можуть постати перед нашою державою за таких обставин.

На сьогодні в Україні створено початкову нормативно-правову базу, яка може використовуватися в контексті впровадження е-голосування в Україні, зокрема її складають: розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 року № 797-р, в якому окреслено Концепцію розвитку електронної демократії в Україні та план заходів щодо її реалізації та ЗУ № 2163-VIII від 05.10.2017 р. «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», де визначено цілі та принципи державної політики у сфері кібербезпеки, а також повноваження та обов'язки державних органів у цій сфері [1].

Крім того, основоположну роль в цьому руслі відіграє прийнятий 19.12.2019 р. Виборчий кодекс України, в якому вже передбачається використання інформаційно-комунікаційних технологій у виборчому процесі, зокрема в частині реєстрації виборців та уточнення відомостей про виборців у Державному реєстрі виборців.

У розпорядженні Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 року № 797-р визначено поняття електронної демократії, а також її головної складової - електронного голосування. Електронна демократія - форма суспільних відносин, за якої громадяни та організації залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоврядування шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій в демократичних процесах. У свою чергу, електронне голосування – голосування з будь-якого публічного питання, зокрема участь в опитуваннях, виборах, референдумах, що передбачає використання електронних засобів для ідентифікації та підрахунку голосів [2].

Крім нормативно-правового забезпечення е-голосування, Міністерством цифрової трансформації України здійснена значна робота щодо технічної підготовки до запровадження системи електронного голосування.

Зокрема, розроблено застосунок «Дія» - сервіс, який на практиці реалізує концепцію «держава у смартфоні» та є однією з важливих платформ проведення е-голосування в майбутньому. Електронний цифровий підпис (ЕЦП), який мають змогу отримати громадяни України, потенційно може бути використаний при підтвердженні вибору (голосу) під час реалізації виборчого права. Мінцифрою були запроваджені електронні методи ідентифікації особи, серед них внутрішні паспорти у вигляді ID-карток громадян України, а також такі способи електронної ідентифікації, як Bank ID та MobileID, які у перспективі можуть бути використані під час е-голосування для ідентифікації виборця [3].

Таким чином, можемо констатувати, що в Україні фактично розроблені

всі необхідні механізми та втілені елементи електронної системи виборів, адже формування виборчих комісій, списків виборців, реєстрація кандидатів, оголошення результатів голосування більшою мірою автоматизовані. Всі ці процедури проходять практично з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, однак без використання можливостей електронного голосування.

Виходить, що теоретично можна було б провести електоральний процес за допомогою засобів та технологій е-виборів. Це все могло б стати реальністю, якщо б не було воєнних дій, а тому в даному контексті важливо проаналізувати той спектр загроз, який стоїть на шляху запровадження системи електронного голосування під час воєнного стану.

Представники громадянського суспільства та міжнародні експерти виокремили наступні загрози, що створюють перепони для запуску е-голосування в найближчій перспективі:

1. Недостатній розвиток необхідної технологічної інфраструктури для проведення ефективного виборчого процесу.

2. Високий ризик кібератак з боку російських хакерів та технічних збоїв в умовах війни, недавній витік особистої інформації громадян з державних реєстрів. Ба навіть останній приклад, коли побоювання щодо технічної неспроможності проводити масштабне е-голосування підтвердилися під час Нацвідбору на Євробачення, коли у сервісі «Дія» стався значний технічний збій.

3. Відсутність високого рівня довіри громадян до системи електронного урядування, а також проблеми з функціонуванням відповідної інфраструктури та технологічного покриття по всій країні.

4. Недовіра до е-голосування з боку окремих політиків та їх виборців. У разі програшу на виборах існує ймовірність, що окремі політики не визнаватимуть результатів та звинувачуватимуть систему у маніпуляціях чи фальсифікації. Це зумовлюватиме недовіру громадян до підсумків голосування.

5. Е-голосування має проводитися за межами виборчого періоду, щоб дати можливість населенню адаптуватися до нової системи та не створити плутанину під час реальних виборів.

6. Невдале пілотування системи е-голосування матиме негативні наслідки для майбутніх технологічних ініціатив у галузі електронної демократії, що сприятиме виникненню негативних асоціацій у громадян стосовно будь-якої інновації у сфері е-демократії [4].

Проаналізувавши позиції українських високопосадовців, зокрема Голови Верховної Ради України Р. Стефанчука, який відзначив, що в умовах воєнного стану треба обрати баланс між можливістю проведення виборів та Конституцією, а також заяви Президента України В. Зеленського, що за умов

воєнного часу вибори у 2024 році є недоцільними, складається неоднозначна думка стосовно майбутньої перспективи впровадження е-голосування [5].

З огляду на викладене, можна зробити висновок, що проведення виборів та запровадження електронного голосування можливе лише після завершення воєнного стану та вирішення низки завдань, пов'язаних із забезпеченням належного рівня довіри громадян до влади та електронної системи, подоланням дефіциту цифрових навичок у населення та фіналізацією заходів з реформування цілої низки державних секторів.

Список використаних джерел

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 12.02.2024).
2. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 р. № 797-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.02.2024).
3. Токар-Остапенко О. В. Електронне голосування : перспективи впровадження в Україні. Київ, НІСД, 2021. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-02/tokar-1.pdf> (дата звернення: 12.02.2024).
4. Спільна заява щодо пілотування Інтернет-голосування під час місцевих виборів у жовтні 2020 р. URL: <https://www.opora.ua.org/vybory/spilna-zaiava-shchodo-pilotuvannia-internet-golosuvannia-pid-chas-mistsevikh-viboriv-u-zhovtni-2020-roku-20122> (дата звернення: 12.02.2024).
5. Вибори в Україні під час війни: чому їх не може бути [Електронний ресурс]. Укрінформ. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3790918-vibori-v-ukraini-pid-cas-vijni-comu-ih-ne-moze-but.html> (дата звернення: 12.02.2024).